

De bonte vliegenvanger als nestkastbewoner in Twente

Door W. de Boer

In het afwisselende Twentse landschap voelt de *bonte vliegenvanger* (*Muscapa hypoleuca*) zich uitstekend thuis. Wellicht is dit zelfs de enige streek in Nederland, waar hij een algemeen voorkomende broedvogel is. Als holenbroeder maakt hij gaarne gebruik van nestkastjes, welke voor mezen gebruikelijk zijn, dus met een vlieggat van 29 tot 32 mm diameter. Wanneer de kastjes in voldoende aantal aanwezig zijn, kan een goede vergelijking worden gemaakt tussen het voorkomen van de *bonte vliegenvanger* en de andere nestkastbewoners in het proefgebied. Bovendien kunnen aan de hand van regelmatige nestkastcontroles, allerlei interessante gegevens worden verzameld over eigenschappen van de soort, nestbouw, eieren, en de verzorging van de jongen.

De hierna volgende gegevens werden verkregen in de 6 jaren 1952 tot en met 1957. De nestkasten zijn geplaatst door de natuurbeschermingswacht „Hengelo-O.” in de buurtschap Oele en op het landgoed „Het Stroot”, beide in de omgeving van Hengelo-O.

In de tweede helft van april keert de *bonte vliegenvanger* terug uit zijn winterverblijf in tropisch Afrika. De eerste waarnemingsdata vielen in genoemde jaren als volgt:

Jaar 1952, '53, '54, '55, '56, '57

Datum 23 22 23 25 18 13 april

In deze tijd zijn de mezen reeds bezig met nestelen of eieren leggen en het grootste deel van de kastjes is dus reeds bewoond. In de regel zijn er meer gegadigden onder de vliegenvangers dan er nog vrije kastjes beschikbaar zijn en het gevolg is, dat er hevige gevechten worden geleverd tussen mezen en vliegenvangers om zo'n woongelegenheid. Hierbij blijkt, dat de *bonte vliegenvanger* vaak aan het langste eind trekt en de mees wordt verjaagd. Het omgekeerde komt echter ook voor. Heel vaak zijn het gevechten op leven en dood, waarbij slachtoffers vallen. Na afloop van het broedseizoen, bij het schoonmaken van de kasten, komt dit aan het licht. Er bevinden zich dan twee of zelfs

meer nesten op elkaar in alle stadia van ontwikkeling, met soms een dode vogel in het nestmateriaal. Hieronder volgt een overzicht van de kastjes, waarin gevechten plaats grepen, waarbij *bonte vliegenvangers* waren betrokken. De gevallen slachtoffers zijn tevens vermeld.

- 1952: 1 kastje met nest *b.vl.* op nest *pimpel*
1953: 2 kastjes met nest *b.vl.* op nest *koolmees* (1 dode *koolmees*)
1 kastje met 3 nesten *b.vl.* op elkaar
1954: 1 kastje met nest *b.vl.* op nest *koolmees*
1 kastjes met nest *koolmees* op nest *b.vl.*
1955: 1 kastje met nest *b.vl.* op nest *koolmees*
1 kastje met nest *koolmees* op nest *b.vl.*
1956: 1 kastje met nest *b.vl.* op nest *pimpel*
1957: 3 kastjes met nest *koolmees* op nest *b.vl.* (3 dode *b.vl.*)
1 kastje met nest *ringmus* op nest *b.vl.*
1 kastje met nest *pimpel* op nest *b.vl.*
1 kastje met nest *b.vl.* op nest *koolmees*

Opmerkelijk is hierbij, dat:

- 1e. in 1957 veel meer om de nestgelegenheid werd gevochten dan in de voorgaande jaren;
- 2e. in 1957 de *bonte vliegenvangers*, op een enkele uitzondering na, verliezers waren in de strijd en in de voorgaande jaren meestal overwinnaars.

Is de periode van het veroveren van een nestgelegenheid achter de rug, dan blijkt onze bonte vriend een rustige en vertrouwelijke nestkastbewoner te zijn. Hij mist de rappe bewegelijkheid van de mezen en is in het geheel niet schuw. Het nestmateriaal bestaat onveranderlijk uit dorre, breedbladige grassoorten. De hoeveelheid nestmateriaal is minimaal, d.w.z. juist voldoende om er een nestkom

in te maken. Dit in tegenstelling tot de mezen, die eerst soms een decimeter mos in het kastje slepen voor ze aan de nestkom beginnen.

In de jaren 1952—1957 werden in totaal 66 legfels van *bonte vliegenvangers* genoteerd. Het aantal eieren per legfel varieerde van 4 tot 8, volgens onderstaande verdeling:

aantal eieren per legfel	aantal legfels
4	4
5	12
6	32
7	17
8	1

Het bleek, dat één of twee onbevuchte eieren per legfel vrij veel voorkwamen. Van het ene nest met 8 eieren kwamen b.v. 6 jongen uit.

De *bonte vliegenvangers* verzorgden hun jongen uitstekend. Het aantal verongelukte jongen was zeer klein, in totaal slechts 2 stuks.

Deze soort staat bekend één broedsel per jaar te verzorgen. In één der bovengenoemde gevallen werden echter na het uitvliegen van de jongen voor de tweede maal eieren gelegd en bebroed. Hier zijn echter geen jongen uit gekomen. Het legfel is voortijdig verlaten. Hiermede is nog niet bewezen, dat hetzelfde vogelpaar voor de tweede keer aan een broedsel begon. Het kan ook het eerste legfel van een ander paar zijn geweest. Het kwam n.l. ook voor, dat na het uitvliegen van mezenjongen, een *bonte vliegenvanger* op het oude mezenest een nieuw nest bouwde en met succes broedde.

Ten slotte volgt hieronder een overzicht, waaruit is af te leiden, hoe de vliegenvangerbevolking zich gedurende de 6 waarnemingsjaren heeft gedragen.

Nestkasten in Apeldoorn

Distrikt 2 (Apeldoorn) van de N.I.N. gaf over 1957 een gestencild verslag uit over nestkastcontrole in Berg en Bos te Apeldoorn, een terrein van ca 70 ha, waarin 93 nestkasten regelmatig (tussen 24-4 & 14-7) zijn gecontroleerd. Er werden tijdens het eerste broedsel 69 en bij het tweede broedsel slechts 5 kasten bezet. In 6 nestkasten werden *bonte vliegenvangers* aangetroffen (het vogelkader van de N.I.N. telde zelfs 20 nesten rondom Apeldoorn. Zij waren hier vroeger zeldzaam, maar breiden zich steeds meer uit. Deze soort kan door het ophangen van nestkasten, op daarvoor geschikte plaatsen, nog meer tot broeden in deze omgeving gestimuleerd worden.

Een *kuifmee*s broedde in een nestkast van 3.80 m. hoogte. Blijkbaar stellen *kuif-* en *glanskopmezen* toch andere eisen aan de nestkasten dan *kool-* en *pimpelmezen*. Zij zouden door andere kasten misschien meer aangetrokken kunnen worden.

Achtereenvolgens worden besproken: aard der kasten, de vlieggaten, aard van het bos, tweede broedsels, het voeren van de ouden (met 6 grafieken van voerbeurten), kalk, grootte van de broedsels, begin van het leggen, andere bewoners van de kasten en sterfte.

Ten gevolge van een landdag (19 mei) in Berg en Bos werden vermoedelijk vijf nesten met jongen door de drukte verstoord en door de oude vogels verlaten.

J. T.

Zware boete wegens misbruik van parathyon

Herhaaldelijk worden vogels of andere dieren het slachtoffer van op onvoorzichtige wijze, of opzettelijk uitgestrooid zaaizaad, dat is gedrenkt in parathyon, een zwaar landbouwvergift. Niet altijd is het mogelijk aan te tonen, dat het uitstrooien van aldus bewerkt zaad geschiedt met de opzet, vogels te doden.

Een geval in Limburg, waarbij tientallen vogels om het leven zijn gekomen, leidde er toe, dat een landbouwer uit Haelen door de kantonrechter te Roermond werd veroordeeld tot een geldboete van f 100.— subsidiair 20 dagen hechtenis en een voorwaardelijke hechtenis van twee weken met een proeftijd van twee jaar.

Wij hopen van harte dat dit vonnis een waarschuwing zal zijn, zowel voor kwaadwillende als voor nonchalante landbouwers.

Broedselsoen	Totaal aantal geplaatste kastjes	Totaal aantal bewoonde kastjes	Bewoond door <i>bonte vl. vangers</i>		Aantal gelegde eieren	Aantal uitgevlogen jongen
			Aantal	%*)		
1952	35	35	4	11½	24	22
1953	73	61	12	16½	70	64
1954	80	78	6	7½	36	31
1955	80	76	13	16	84	78
1956	85	81	18	21	110	96
1957	85	84	12	14	71	57

*) % van het aantal geplaatste kastjes.